

Jostein Gaarder

Kouzelný kalendář

2. vydání

KOUZELNÝ
KALENDÁŘ

Jostein Gaarder

KOUZELNÝ KALENDÁŘ

Podivuhodné putování do Betléma

KARMELITÁNSKÉ
NAKLADATELSTVÍ
KOSTELNÍ VYDŘÍ
2014

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Gaarder, Jostein

Kouzelný kalendář : podivuhodné putování do Betléma / Jostein Gaarder ; [z norského originálu ... přeložila Jarka Vrbová ; ilustrace Markéta a Ondřej Laštuvkovi]. – Vyd. 2. – Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2014. – 239 s.

Název originálu: Julemysteriet

ISBN 978-80-7195-829-1

821.113.5-31 * 821-93 * 27-312.3 * 27-565.2 * 27-565.3

- narození Ježíše Krista
- advent
- Vánoce
- norské romány
- publikace pro děti

821.11 - Germánské literatury [25]

821-93 - Literatura pro děti a mládež (beletrie) [26]

© Jostein Gaarder and H. Aschehoug & Co.

© Karmelitánské nakladatelství, s. r. o., Kostelní Vydří, 2002

Translation © Jarka Vrbová, 2002

Illustrations © Markéta a Ondřej Laštuvkovi, 2002

ISBN 978-80-7195-829-1

OBSAH

1. prosince	7
<i>...ručičky na hodinách už zřejmě unavilo chodit rok co rok stejným směrem, a tak se vydaly obráceně...</i>	
2. prosince	16
<i>...znám zkratku a po té jsme se právě pustili...</i>	
3. prosince	25
<i>...jako bychom běželi po větru anebo uháněli dolů po spuštěných jezdících schodech...</i>	
4. prosince	34
<i>...sotva stačil pořádně vykultit oči...</i>	
5. prosince	43
<i>...jedna doba přichází a druhá odchází a jedno pokolení následuje za druhým...</i>	
6. prosince	52
<i>...velbloud se navíc může pohybovat z místa na místo jako věž na šachovnici...</i>	
7. prosince	61
<i>...v nebi jsme to vždycky považovali za mírně přehnané...</i>	
8. prosince	71
<i>...něco z nebeské nádhery se zatoulalo na zem...</i>	
9. prosince	80
<i>...porušili slavnostní slib...</i>	
10. prosince	88
<i>...za pár vteřin se to, co Elisabet považovala za ptáčka, zvedlo a krouživým pohybem slétlo k poutníkům...</i>	
11. prosince	99
<i>...spousta lidí se totiž náramně vyděsí, když spatří některého z andělů Páně...</i>	

12. prosince	109
<i>...protože je k ničemu věřit ve správnou věc, pokud to člověka nevede k tomu, aby pomáhal lidem v nouzi...</i>	
13. prosince	119
<i>...tak jako protíná oblohu blesk a na vteřinu nebo na dvě ozáří krajinu záplavou světla...</i>	
14. prosince	128
<i>...dlouho předtím, než na něj dětský prst stihne ukázat...</i>	
15. prosince	137
<i>...neboj se, řekl hedvábným hlasem...</i>	
16. prosince	145
<i>...jako by trpěl nějakou nebeskou škytavkou...</i>	
17. prosince	156
<i>...zdaleka ne všeho, co lidé činili ve jménu Ježíše, si v nebi cení...</i>	
18. prosince	165
<i>...Boží království je otevřené všem, i těm, kdo přijedou bez lístku...</i>	
19. prosince	175
<i>...zalíbilo se mu házet lidem oknem dárky...</i>	
20. prosince	185
<i>...náhle něco spadlo z oblohy...</i>	
21. prosince	194
<i>...jezero připomíná modrý porcelánový podnos se zlatým okrajem...</i>	
22. prosince	204
<i>...potravou mu byly kobylinky a med divokých včel...</i>	
23. prosince	213
<i>...jako by se všichni učili něco, co budou muset umět nazpaměť...</i>	
24. prosince	227
<i>...jako jiskra z velkého ohně za slaboučkými lucernami na nebi...</i>	

I. PROSINCE

*...ručičky na hodinách už zřejmě unavilo
chodit rok co rok stejným směrem,
a tak se vydaly obráceně...*

Smrákalo se. Ulice byly vánočně osvětlené, mezi pouličními svítilnami tančily veliké sněhové vločky. Chodníky se hemžily lidmi.

V davu spěchajících kráčel i táta s Jáchymem. Vydali se do města koupit adventní kalendář. Měli nejvyšší čas, protože zítra bude 1. prosince. V pouličních stáncích i ve velkém knihkupectví na náměstí už je vyprodali.

Jáchym zatahal tátu za ruku a ukázal mu do výkladní skříně malého knihkupectví. Před vyrovnaným sloupečkem knih stál pestrobarevný vánoční kalendář.

„Podívej,“ řekl.

Táta se otočil:

„Takže jsme zachráněni.“

Vešli do krámků. Jáchymovi to tam připadalo trochu staromódní a ošuntělé. Kolem stěn stály od podlahy až ke stropu police napěchované knihami. Každá byla jiná.

Na prodejním pultu ležela hromada vánočních kalendářů. Byly dvojího druhu. Na jednom zářil obrázek Ježíška se soby a saněmi. Na druhém skřítek, jak pojídá vánoční kaši z misky.

Táta držel v každé ruce jeden.

„V tomhle jsou čokoládové figurky,“ řekl. „Ale ty by nám asi náš zubař moc nedoporučoval. V tom druhém jsou z umělé hmoty.“

Jáchym si oba kalendáře dlouze prohlížel. Nevěděl, který si vybrat.

„Když jsem byl malý, kalendáře vypadaly úplně jinak,“ pokračoval táta.

Jáchym se na něj podíval.

„A jak?“

„Uvnitř každého okénka byl maličký obrázek, vždycky jeden na každý den. Ale my jsme je otevírali s ohromným napětím. Pokaždé jsme napřed hádali, co na obrázku uvidíme. Pak jsme okénko otevřeli... a, chápeš, bylo to jako otevřít dvířka do jiného světa.“

Vtom si Jáchym něčeho všiml. Namířil prstem na polici plnou knih:

„Tamhle je taky jeden kalendář.“

Rozběhl se k němu, přinesl ho a ukazoval ho tatínkovi. Byl na něm obrázek Josefa a Marie, jak se sklánějí nad Ježíškem v jesličkách. V pozadí klečeli tři mudrcové z východu. Před chlévem stáli pastýři s ovce a z oblohy slétali andělé. Jeden z nich troubil na trubku.

Barvy na obrázku vybledly, jako by kalendář ležel celé léto na slunci. Ale byl tak krásný, že to Jáchyma skoro rozesmutnilo.

„Já chci tenhle,“ řekl.

Táta se usmál:

„Ten asi nebude na prodej, víš. Myslím, že je hodně starý. Počítám, že bude tak starý jako já.“

Jáchym trval na svém:

„Žádné okénko ještě nikdo neotevřel...“

„Ale je tu zřejmě jen vystavený.“

Jáchym nemohl ze starého kalendáře spustit oči.

„Já chci tenhle,“ opakoval. „Chci jenom takový, protože žádný podobný na světě neexistuje.“

V tu chvíli vešel prodavač, muž s bílými vlasy. Se zájmem se na Jáchyma podíval, když si všiml, že drží v ruce starý vánoční kalendář.

„Krásný,“ vyhrkl. „A skutečný... ano, původní. Skoro vypadá, jako by ho někdo ručně maloval.“

„Syn by ho chtěl,“ řekl rychle táta a ukázal na Jáchyma. „Snažím se mu vysvětlit, že není na prodej.“

Bělovlasý muž údivem povytáhl obočí:

„Vy jste ho našli... tady? Sám jsem už takový celá léta neviděl.“

„Stál tamhle,“ vložil se do hovoru Jáchym a ukázal na polici.

Knihkupec přikývl:

„Tak to tu asi zase byl starý Jan.“

Táta se na muže zkoumavě podíval:

„Jan?“

„Ano, je to takový podivín... Prodává na náměstí růže, ale kde je bere, nikdo neví. Občas se tu zastaví a poprosí o sklenici vody. V létě a za teplého počasí si poslední kapky vody většinou vylije na hlavu. Několikrát stříkl pár kapek i na mě.“

Táta přikýval a knihkupec pokračoval:

„Jako poděkování za vodu tu občas nechá na pultě jednu nebo dvě růže... anebo zastrčí do police nějakou starou knížku. Jednou nechal ve výloze obrázek dívky z nějaké země daleko na jihu. Sám odtamtud možná také pochází. Pod portrétem bylo napsáno Elisabet.“

Táta se knihkupci podíval do očí.

„A tentokrát tady nechal ten vánoční kalendář?“

„Zřejmě.“

„Na kalendáři je něco napsáno,“ řekl Jáchym a nahlas přečetl:
„**KOUZELNÝ ADVENTNÍ KALENDÁŘ. Cena 75 øre.**“

Prodavač přikývl:

„Ten musí být hodně starý.“

„A mohl byste mi ho za tu cenu prodat?“ zeptal se Jáchym.

Bělovlasý muž se rozesmál:

„Myslím, že ho dostaneš úplně zadarmo. Vsadím se, že ti ho starý Jan stejně chtěl takhle nepřímo věnovat.“

„Mockrát děkuji,“ odpověděl Jáchym a už se chystal ven z obchodu.

Táta podal prodavači ruku a za okamžik stál na chodníku i on.

Jáchym držel kalendář pevně v podpaží.

„Zítřka otevřu první okénko,“ řekl.

Té noci se Jáchym několikrát probudil. Myslel na bělovlasého knihkupce a na starého Jana s růžemi. Vstal a v koupelně se napil vody přímo z kohoutku. Vzpomněl si na Jana, který si lil vodu na hlavu.

Nejvíce ale myslel na kouzelný vánoční kalendář, který byl stejně starý jako tatínek, a přitom ještě nikdy nikdo neotevřel ani jediné okénko. Před spaním několikrát zkusmo vyhledal všechna okénka od čísla 1 až do čísla 24. Okénko na Štědrý den je čtyřikrát větší než ostatní dny. Zabírá téměř celé jesličky.

Kde ten kouzelný vánoční kalendář celých čtyřicet let byl? A co se stane, až Jáchym otevře první okénko? Rodiče mu kalendář pověsili nad postel.

Když se ráno v sedm hodin probudil, postavil se na posteli a snažil se otevřít první okénko. Byl tak nedočkavý a nervózní, že se mu trásly prsty. Nakonec se mu povedlo protrhnout malou díрку a pak už se okénko otevřelo.

Jáchym uviděl výjev z hračkářství. Mezi nakupujícími lidmi a hračkami spatřil i jehňátko a malou dívenku, ale neměl čas si vše prohlédnout důkladně, protože jak okénko otevíral, něco vypadlo na postel. Sehnul se a sebral to.

Byl to mnohokrát přeložený tenký papír. Když ho celý rozbalil a uhladil, viděl, že je po obou stranách popsany. Začal číst.

Beránek s rolničkou

„Elisabet,“ volala maminka. „Vrať se, slyšíš, Elisabet!“

Maminka kupovala dárky pro děti v příbuzenstvu a Elisabet Hansenová nemohla odtrhnout oči od medvídků a plyšových zvířátek. Z ničeho nic vyskočil z hromady hraček beránek. Seskočil na podlahu a rozhlédl se. Kolem krku měl zvonek, který začal zvonit jako o závod s cinkajícími pokladnami. Stejně plyšové zvířátko s rolničkou už Elisabet viděla na obrázku. Ale jak je možné, že tak náhle ožilo? Tolik ji to udivilo, že se za jehnětem, které se rozběhlo k pohyblivým schodům, pustila:

„Malá, malá,“ volala na ně.

Jehně už stálo na schodech a sjíždělo do dolního patra. Schody ujížděly poměrně rychle a jehně ještě o poznání rychleji skákalo vpřed. Pokud chtěla Elisabet zvířátko dostihnout, musela běžet rychleji než jezdící schody a beránek dohromady.

„Elisabet, vrať se,“ volala za ní maminka a na hlase jí bylo znát, že se zlobí.

Ale děvče už naskočilo na schody a shora vidělo, že beránek běží přízemím, kde se prodává prádlo a kravaty.

Jakmile měla Elisabet znovu pod nohama pevnou půdu, pokračovala tímž směrem jako jehně. To už mezitím stihlo vyběhnout na ulici, kde mezi zářícími pásy vánočních žárovček tančily sněhové vločky. Dívka porazila stojan s rukavicemi a vyrazila ven.

V pouličním ruchu sotva zachytila vzdálené cinkání rolničky nahoře v Kostelní ulici. Ale nevzdávala se. Byla pevně rozhodnutá, že musí beránka stůj co stůj pohladit po měkkém kožíšku.

„Malá, malá...“

Jehně přeběhlo přes ulici na červenou. Zřejmě usoudilo, že červený panáček znamená „jdi“ a zelený „stůj“. Elisabet blesklo hlavou, že někde slyšela, že ovce jsou barvoslepé. Jehně se tedy na červenou nezastavilo, a tudíž se nemohla zastavit ani ona. Musí ho chytit, i když za ním měla běžet až na konec světa.

Auta houkala a jeden motocyklista musel vjet na chodník, aby do dívky či do jehněte nenajel. Lidé na ulicích, kteří obstarávali vánoční nákupy, se udiveně zastavovali. Člověk každý den nevidí, jak přes rušnou městskou ulici běží malé děvče na červenou a chce dohnat malou ovečku, která utekla z místního obchodního domu. Kromě toho nebylo ani trochu zvykem honit uprostřed zimy po ulici jehňátko.

V běhu Elisabet slyšela tři údery kostelního zvonu. Hned jí to přišlo zvláštní, protože do města přece s maminkou přijely autobusem v pět hodin. Napadlo ji, že ručičky na hodinách už zřejmě unavilo chodit rok co rok stejným směrem, a tak se vydaly obráceně. I ručičky na hodinách třeba nudí dělat celou věčnost totéž.

Ale to nebylo všechno. Když Elisabet s maminkou vstupovaly do obchodního domu, byla už téměř úplná tma. Jenže teď bylo

najednou světlo, a to jí vrtalo hlavou, protože mezitím přece nenastala noc.

V tu chvíli jehně vběhlo na cestu, která vedla ven z města, a klusalo k lesu. Pokračovalo po cestičce mezi vzrostlými borovicemi, kde muselo zpomalit, protože pěšina byla po posledním sněžení úplně zapadaná.

Elisabet za ním. I jí se tu běželo mnohem hůř. Ale jehně mělo čtyři nohy, jimiž pokaždé uvízlo ve sněhu, ona měla jen dvě. Tahle výhoda jí třeba umožní, aby trochu zmenšila jeho náskok.

Maminčino volání už dávno zaniklo v lomozu ulic. Pak už nebyl slyšet ani pouliční ruch. Ale v uších jí nepřestávalo znít:

„Koupíme toho, nebo tamtoho? Co myslíš, Elisabet? Anebo koupíme oba?“

Je docela možné, že jehně obživlo a uteklo z obchodu proto, aby už nemuselo poslouchat všechny ty cinkající pokladny a hovory o nákupech. Proto se možná také Elisabet rozběhla za ním. Nakupování ji nikdy nijak zvlášť nebavilo.

Jáchym zvedl oči od hustě popsaného papíru, který mu vypadl z prvního okénka kouzelného kalendáře. To, co četl, bylo tak neuvěřitelné, že při čtení zapomněl zavřít pusou.

Odjakživa měl rád tajemství. Vzpomněl si na malou truhličku, kterou mu kdysi přivezla babička z Polska. Maminka s tatínkem mu tehdy slavnostně slíbili, že se nikdy nebudou pít po klíči a neotevřou ji, ani když bude Jáchym spát nebo bude ve škole. Bylo by to stejně odsouzeníhodné, jako otevřít něčí dopis, řekli tehdy.

Jenže až do dnešního dne Jáchym žádnou pořádnou tajnost, která by stála za uložení do skříňky, stejně neměl. Teď tam schoval tenký popsaný papír z kalendáře, otočil klíčkem a zastrčil ho pod polštář. Když se rodiče probudili a chtěli se také podívat do okénka, spatřili všehovšudy obrázek jehněte v obchodním domě.

„Pamatuješ?“ obrátila se maminka na tatínka. „Přesně tak vypadaly obchody, když jsme byli malí.“

Táta přikývl:

„Můžeme si nad tím obrázkem hezky zavzpomínat. To je mnohem lepší než pokaždé vytáhnout nějakou plastickou figurku, kterou stejně dřív nebo později do sebe vtáhne rozzuřený vysavač.“

Jáchym se musel v duchu smát, protože o složeném papíru v okénku věděl jen on.

Ukázal na obrázek ovečky a řekl:

„To jehně se rozhodlo utéct z obchodu, protože už nemohlo poslouchat cinkání pokladen a hovory o nákupech. Ale v obchodě je i jedna holčička, jmenuje se Elisabet, a ta se za jehnětem rozběhla, protože ho chce pohladit po kožíšku.“

„Neříkal jsem to?“ vážně pokyvoval hlavou tatínek. „A k čemu by byl chlapci další panáček?“

Celý den myslel Jáchym na to, jestli se Elisabet podařilo jehně dostihnout a pohladit mu srst. Dozví se to zítra?

Snad najde v okénku další pokračování.

2. PROSINCE

*...znám zkratku
a po té jsme se právě pustili...*

I dnes se Jáchym probudil dřív než rodiče, ale to nebylo nic výjimečného. Vztyčil se na posteli a podíval se na kalendář pověšený na háčku na zdi.

Teprve teď mu padl pohled na jehně ležící u nohou jednoho z pastýřů. Není to zvláštní? Velký obrázek přes celý kalendář se všemi anděly, mudrci a zvířaty si přece prohlížel už několikrát. Ale toho maličkého beránka si všiml až dnes.

Možná ho na obrázku objevil proto, že četl o jehněti na tom listu, který vypadl z prvního okénka kalendáře.

Že by to bylo totéž jehně, o němž včera četl? Ale tamto uteklo z novodobého obchodu – a to na velkém obrázku žilo kdysi dávno před mnoha lety v Betlémě. Tehdy neexistovala ani auta, ani semafore. Možná nějaké obchody, ale určitě ne obchodní domy s pohyblivými schody a pokladnami. Kromě toho Elisabet slyšela třikrát udeřit kostelní zvony, a ty před dvěma tisíci lety také jistě neexistovaly. Jáchym věděl, že právě před tolika lety se narodil Ježíš.

Natáhl se k okénku s číslem dvě a opatrně ho otevřel. Když dvířka odskočila, zevnitř vypadl složený papírek. V okénku uviděl les. Mezi stromy stál anděl a kolem ramen držel malé děvče.

Jáchym se sehnul pro papír, který spadl na postel. Rozbalil ho a pustil se do čtení drobných písmenek, jimiž byly popsány obě strany archu.

Efiriel

Elisabet Hansenová netušila, jak daleko ani jak dlouho běžela za beránkem s rolničkou, který utekl z hračkářského oddělení obchodního domu, protože už nemohl poslouchat cinkání pokladen a hovory o nákupech. Jen jí bylo divné, že když běžela městem, hustě sněžilo, zatímco teď nejen že přestalo sněžit, ale ani na zemi žádný sníh neležel. Naopak zahlédla jaterníky, petrklíče a sněžanky, a to ji udivilo, protože bylo přece pár dní před Vánoce.

Utrhla jeden květ jaterníku a zblízka si prohlížela jeho korunní plátky. Trhat v tuto dobu venku květiny bylo přinejmenším stejně neuvěřitelné jako se v létě koulovat.

Elisabet napadlo, že možná běžela tak daleko, až se ocitla v nějaké cizí zemi, kde je celý rok léto. A pokud neběžela daleko, běžela tak dlouho, že mezitím už nastalo teplo a jarní počasí. V tom případě by byla pořád ještě v Norsku, ale co by bylo s Vánocemi?

Jak tam tak stála a uvažovala, v dálce uslyšela cinkot rolničky, znovu se pustila do běhu a po chvíli spatřila beránka. Zastavil se na malém paloučku a s chutí se pásl na trávě.

Na tom nebylo nic divného, protože musel mít jistě veliký hlad. Vždyť dokud byla zima, neměl trávu. A za celou dobu, co byl plyšovým zvířátkem, což bylo jistě dost dlouho, také určitě nesnědl ani sousto.

Elisabet se k němu opatrně přikradla, jenže právě ve chvíli, kdy ho chtěla pohládit, skokem vyrazil vpřed.

„Malá, malá...“

Elisabet se snažila ho dohnat, zakopla však o kořen borovice a rozplácla se jak dlouhá, tak široká na zem.

Nejhorší přitom nebylo, že se uhodila, ale smutné zjištění, že chytit jehňátko se jí nepodaří. Rozhodla se sice, že ho bude pronásledovat třeba až na konec světa, ale zeměkoule je přece kulatá, a tak by se mohlo stát, že by běžela kolem dokola až na věky věků, nebo aspoň než by vyrostla, a pak už se zřejmě stejně nebude zajímat o jehňátka a podobné záležitosti.

Když vzhlédla, spatřila mezi stromy zářící stvoření. Elisabet vykulila oči, protože bytost, která před ní stála, nebyla ani zvíře, ani člověk. Z dlouhé košile, bílé jako srst beránka, vyrůstala dvě křídla.

Elisabet se sotva začala seznamovat se světem. Naučila se sice jména nejběžnějších zvířat, ale nedokázala například rozeznat sýkorku od strnada. Ostatně ani velblouda od dromedára.

Ale o bytosti, na niž se teď dívala, ani na chvíli nezapochovala. Okamžitě pochopila, že to světlé stvoření je určitě anděl. Obrázky andělů viděla v knížkách i na pohlednicích, ale ve skutečnosti ho teď viděla poprvé.

„Neboj se,“ řekl anděl mírným hlasem.

Elisabet napůl vstala.

„Snad si nemyslíš, že se tě bojím,“ řekla trochu plačtivě, protože se při pádu uhodila.

Anděl přistoupil blíž. Vypadalo to, jako by se vznášel čtvrt centimetru nad zemí. Elisabet si vzpomněla na sestřenici Annu, která chodila do baletu a uměla tančit na špičkách. Anděl poklekl a špičkou křídla ji jemně pohladil po zádech. Pokračoval:

„Řekl jsem ‘neboj se’ jen pro jistotu. Neukazujeme se vám lidem příliš často, a tak je pokaždé jistější vás v těch nemnoha okamžicích předem uklidnit. Zpravidla vás totiž náramně vyděsí, když se před vámi objeví anděl.“

Elisabet se znenadání rozplakala, ale ne proto, že by se snad bála andělů. Ani proto, že se uhodila. Sama zprvu moc nechápala, proč brečí, teprve až když zavzlykala:

„Chtěla jsem... pohladit beránka.“

Anděl vážně přikývl:

„Bůh by jistě nestvořil jehňata s tak jemným kožíškem, kdyby nebyl na světě někdo, kdo má chuť si je pohladit.“

Elisabet štkala dál:

„Jenže ta ovečka utíká rychleji než já... a má dvakrát tolik nožiček než já... to je nespravedlivé... A vůbec nechápu, kam takové malé jehňátko může tak pospíchat.“

Anděl jí pomohl na nohy a pošeptal jí:

„Běží do Betléma.“

Elisabet přestala plakat.

„Do Betléma?“

„Ano, do Betléma, narodí se tam Ježíš.“

Elisabet andělova slova zarazila. Pokusila se zamaskovat své rozpaky tím, že si z kalhot oprašovala hlinu a trávu. Na červeném kabátku jí ale stejně zůstalo několik špinavých skvrn.

„Tak poběžím do Betléma také,“ řekla.

Anděl začal znovu na cestičce tančit po špičkách. Jak plul několik milimetrů nad zemí, řekl:

„To se docela hodí, i já tam mám namířeno. Takže můžeme klidně jít všichni tři.“

Elisabet se naučila, že nikdy nikam nemá chodit s lidmi, které nezná. A tohle pravidlo platilo určitě ve stejné míře i na anděly a na ostatní nadpřirozené bytosti. Vzhledla k andělovi a zeptala se:

„Jak se jmenuješ?“

Elisabet si vždycky myslela, že andělé jsou muži, ale úplně jistá si tím nikdy nebyla. Teď například se uklonil jako nějaká baletka a řekl:

„Jmenuji se Efiriel.“

„To zní jako jméno motýla. Opravdu se jmenuješ Efiriel?“